



COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME  
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

(version macédonienne)  
септември 2003<sup>3</sup>

Информативен документ изготвен од страна на  
секретаријатот на Европскиот суд за човекови права

**ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА**

**Историјат, организација и постапка**

**I. ИСТОРИЈАТ**

**A. Европска конвенција за заштита на човековите права од 1950**

1. Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи беше изготвена од страна на Советот на Европа. Таа беше отворена за потпис во Рим, на 4 ноември 1950 год., а стапи на сила во септември 1953 год. Главната цел на авторите беше да се направи првиот чекор за колективна примена на одредени права и основни слободи, внесени во Универзалната декларација за човековите права од 1948 год.

2. Од една страна, Конвенцијата предвидуваше заштита на низа граѓански и политички права и слободи,<sup>1</sup> а од друга страна, таа воспостави механизам за гаранција на исполнувањето на обврските преземени од земјите - членки на Конвенцијата. Три институции ја делеа оваа одговорност: Европската комисија за човекови права (основана во 1954 год.), Европскиот суд за човекови права (основан во 1959 год. ) и Советот на министри при Советот на Европа составен од министри за надворешни работи на земјите - членки или од нивни претставници.

3. Според оригиналната верзија на Конвенцијата од 1950 год., жалби (барања) против земјите-членки можеа да поднесат другите земји - членки, како и индивидуалните баратели (поединци, групи на поединци или невладини организации), доколку сметаа дека е повредено некое од правата и слободите заштитени/гарантирани со Конвенцијата. Меѓутоа, правото на поднесување на

<sup>1</sup> Види го анексот I од листата на насловите на нормативните членови.

индивидуално барање беше предвидено само како опција и можеше да биде искористено само доколку земјите - членки против кое беше насочено го имаа ратифицирано (со приклучувањето на Протоколот бр. 11 на Конвенцијата признавањето на правото на поднесување на индивидуално барање стана задолжително за сите земји - членки).

Таквите барања беа прво разгледувани од Комисијата, која одредуваше дали тие се допуштени или не. Кога барањата беа прогласувани за допуштени а притоа не се постигнаше пријателско спогодување, Комисијата составуваше извештај во кој ги изнесуваше фактите и даваше мислење за основаноста на барањето. Извештајот потоа беше проследуван до Советот на министри.

4. Кога земјата - членка ја имаше прифатено задолжителната јурисдикција на Судот, Комисијата и/или било која од засегнатите земји - членки имаа рок од три месеци по трансмисијата на извештајот до Советот на министри да го поднесат предметот до Судот, кој потоа донесуваше конечна и задолжителна пресуда. Поединците немаа право сами да поднесуваат барања до Судот.

Кога предметот не беше проследуван до Судот, Советот на министри одлучуваше дали имало повреда на Конвенцијата и доделуваше правична отштета на жртвата, доколку го сметаше тоа за сходно. Советот на министри исто така го следеше и извршувањето на одлуките на Судот.

## **Б. Понатамошен развој**

5. По стапувањето на Конвенцијата на сила, усвоени се дванаесет дополнителни протоколи. Протоколите бр. 1, 4, 6 и 7, 12<sup>2</sup> и 13 на Конвенцијата додадоа дополнителни права и слободи кои се гарантирани со Конвенцијата. Протоколот бр. 2 му овозможи на Судот да дава советодавни мислења. Протоколот бр. 9 им овозможи директен пристап на индивидуалните баратели до Судот, кога тој е ратификуван од страна на земјата - членка и кога барањето е прифатено од страна на посебна Комисија за проверка. Протоколот бр. 11 го реструктурира контролниот механизам (види подолу во текстот). Останатите протоколи ја уредуваат организацијата и постапката пред органите на Конвенцијата.

6. Почнувајќи од 1980 год. па се до 1990 год., бројот на предметите доставени до органите на Конвенцијата постојано се зголемуваше, предизвикувајќи тешкотии во настојувањето постапката да трае пократко време. Почнувајќи од 1990 год. наваму, овој проблем стана уште поголем со приемот на новите земји - членки. Бројот на барањата кои беа регистрирани годишно од страна на Комисијата скокна од 404 во 1981, на 4750 во 1997. До 1997 год., во Комисијата, бројот на нерегистрираните или провизорните досиеа за секоја година скокна на повеќе од 12 000. Статистиката на Судот рефлектира слична ситуација. Додека во 1981 год. му биле доставени само 7 предмети за постапување, тој број скокна на 52 предмета во 1993 и на 119 предмети во 1997.

---

<sup>2</sup> Овој протокол ќе стапи во сила доколку биде ратификуван од најмалку десет земји-потписнички.

Ваквиот пораст на предметите доведе до водење на долга дебата за неопходна реформа на контролниот механизам на Конвенцијата што резултираше со усвојување на Протоколот бр. 11 на Конвенцијата. Целта беше да се поедностави структурата што би довело до кратење на времетраењето на постапката пред Судот. Во исто време, би се зајакнал судскиот карактер на системот, со тоа што тој би станал наполно задолжителен, додека би се укинала улогата на Советот на министри во донесувањето на свои одлуки по определени предмети.

Протоколот бр. 11 што стапи во сила на 1 ноември 1998 година предвидуваше дека Комисијата ќе ја продолжи својата работа уште една година (до 31 октомври 1999) за да ги сработи предметите кои беа прогласени за допуштени пред тој да стапи на сила.

7. Во текот на првите три години откако стапи во сила Протоколот бр. 11, бројот на предметите енорно порасна. Од регистрираните 5979 предмети во 1998 година, нивниот број се зголеми на 13 858 предмети во 2001 година, односно забележа пораст за околу 130%. Загриженоста за можностите на Судот да постапува по зголемениот број предмети доведе до барање за обезбедување дополнителни средства, како и одредени размислувања за спроведување нова реформа.

За време на Министерската конференција за човековите права, одржана на 3 и 4 ноември 2000 година во Рим, а по повод одбележувањето на педесет годишнината од отворањето на Конвенцијата за потпишување, беше одлучено да се приготви студија за реформи. Во февруари 2001, а во согласност со министерската декларација за “Европскиот суд за човекови права”, замениците министри го овластија Стиринг комитетот за човекови права да подготви и предложи мерки за измена на Конвенцијата без понатамошни одлагања.

## **II. НОВИОТ ЕВРОПСКИ СУД ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКОТ**

### **A. Организација на Судот**

8. Европскиот суд за човекови права, поставен од страна на Конвенцијата со амандманите, се состои од број на судии еднаков со бројот на земјите - членки на Советот на Европа (моментално 45)<sup>3</sup>. Не постои ограничување на бројот на судиите од иста националност. Нив ги избира Парламентарното собрание на Советот на Европа за период од шест години. Мандатот на половината од судиите трае три години, што значи дека половината од судиите се избираат секоја трета година, со цел континуирано вршење на судиската функција.

Судиите се самостојни и не претставуваат ни една земја. Тие не смеат да се ангажираат во било каква активност, која би била некомпатибилна со нивната

---

<sup>3</sup> Види ја листата на судии поместена во анексот II.

независност и непристрасност, или со барањето да работат полно работно време. Нивниот мандат автоматски истекува кога тие ќе наполнат 70 год.

Претседателот и двајцата потпретседатели на Судот, како и двајцата претседатели на секциите, се избираат на пленарен Суд за период од 3 год.

9. Согласно на своите правила, Судот е поделен на четири секции со фиксен состав за период од 3 год. Нивниот состав мора да биде избалансиран како од географска гледна точка, така и од гледна точка на еднаква застапеност на половите. Исто така, мора да се води сметка и за различните правосудни системи кои што постојат во поединечните земји - членки. Две од секциите се претседавани од страна на потпретседателите на Судот, додека останатите две секции се претседавани од страна на двајца претседатели на секции избрани од Судот. Ним им асистираат а, кога е тоа потребно и ги заменуваат, потпретседателите на секциите.

10. Комитети од 3 судии се формираат во секоја секција за период од 12 месеци.

11. Секоја секција е составена од судски совети од седум члена врз основа на ротација. Претседателот на секцијата и судијата избран од државата на која се однесува случајот секогаш се членови на тој судски совет. Во случај кога второнаведениот не е член на судскиот совет, тој ќе биде присутен како *ex officio* член. Останатите членови на секцијата кои не се полноправни членови на судскиот совет, имаат својство на заменици - членови.

12. Големиот судски совет е составен од 17 судии, во кој како *ex officio* членови се вклучени и Претседателот и Потпретседателите, како и Претседателите на Секциите.

## **Б. Постапка пред Судот**

### **1. Општо**

13. Сите земји - членки (меѓудржавни предмети) или поединци кои сметаат дека им е повредено некое право од Конвенцијата (индивидуални жалби) можат директно да поднесат барање до Судот во Стразбург во кое ќе ја изложат наводната повреда на Конвенцијата од страна на некоја земја - членка. Појаснувања за критериумите на поднесување на барањата и за пополнување на формуларите можат да се добијат од Секретаријатот.

14. Постапката пред Судот се одвива врз принципите на контрадикторност и јавност. Распитот на странките во принцип е јавен, освен ако судските совети или Големиот судски совет не одлучи поинаку поради некои исклучителни околности. Поднесоците и другите документи доставени до Секретаријатот од странките се отворени за јавноста.

15. Индивидуалните баратели можат сами да ги изготват поднесоците, но препорачливо е да имаат свој правен застапник. Во одредени случаи кога е одлучено да се комуницира некое барање до Владата на земјата-членка против која било насочено, таквата правна застапеност е задолжителна. Советот на Европа предвидел систем на правна помош за барателите кога истата е потребна.

16. Службени јазици на Судот се францускиот и англискиот, но барањето може да биде изготвено и на еден од службените јазици на земјите - членки. Кога барањето е објавено за допуштено, постапката продолжува исклучиво на еден од двата службени јазици на Судот, освен ако Претседателот на судскиот совет или Големиот судски совет не одлучат поинаку.

## **2. Постапка за прогласување на барањето за допуштено**

17. Секое поединечно барање се доделува на некоја од секциите, чиј претседател го именува судијата - известител. По прелиминарното разгледување на предметот, судијата - известител одлучува дали предметот ќе биде разгледан од некој од тричлените комитети или од совет.

18. Комитетот може едногласно да одлучи да го прогласи барањето за недопуштено или да го одбие ако е тоа возможно да се направи без понатамошно разгледување.

19. Индивидуалните барања кои што не се прогласени за недопуштени од комитет или кои директно се реферирани пред судски совет од страна на судија - известител, како и меѓудржавните барања, се разгледуваат од страна на судски совет. Советот одлучува за допуштеноста и за суштината на спорот, обично со две посебни одлуки, но може и со една иста одлука.

20. Судските совети можат во секое време да предадат било кој предмет на надлежност на Големиот судски совет, во случаите кога постои сериозно прашање на интерпретација на Конвенцијата или пак постои ризик да се донесе некоја одлука контрадикторна на некоја веќе донесена одлука од Судот, освен во случаите кога некоја од страните не се спротистави во рок од еден месец од денот кога била нотифицирана поради горенаведените причини.

21. Првата етапа од постапката вообичаено се одвива во пишана форма, иако советот може да одлучи да одржи распит на странките. Тогаш случајот би можел да се разгледува и мериторно (во суштина).

22. Одлуките на судскиот совет за допуштеноста, кои се донесени едногласно, мораат да содржат образложение и да бидат објавени.

## **3. Постапка за мериторно одлучување**

23. Кога советот го прогласил барањето за допуштено, тогаш може да ги покани страните да достават други докази и свои гледишта, вклучувајќи и

барање за правична отштета, како и да присуствуваат на јавната седница на која ќе се решава нивното барање.

24. Претседателот на советот може, во интерес на добра администрација на правдата, да покани или да и дозволи на било која договорна земја која што не е странка во постапката, или на било кое заинтересирано лице, да поднесе во писмена форма свои коментари и во исклучителни околности да присуствува на јавната седница.

25. За време на постапката во која мериторно ќе се одлучува по барањето, можно е да се водат доверливи преговори со посредство на Секретаријатот.

#### **4. Пресуди**

26. Советите одлучиваат со мнозинство на гласови. Сите судии, кои учествувале во одлучувањето, имаат право да приложат свое мислење кон пресудата, во кое ќе истакнат дали се согласуваат со неа или не, или да дадат кратка декларација на несогласување.

27. Во рок од три месеци од денот кога пресудата на некоја од советите била објавена, странките може да побараат нивниот предмет да биде разгледан од Големиот судски совет доколку се појавило некое значајно прашање во врска со интерпретација или примената на Конвенцијата или некој од Протоколите, или пак се работи за некое значајно прашање од општ карактер. Ваквите барања се разгледуваат од одделение на Големиот судски совет составено од пет судии. Во составот на Големиот совет е претседателот на Судот, претседателите на секциите (освен претседателот на онаа секција која ја донела првичната пресудата) и еден судија кој е избран според систем на ротација од оние судии кои не учествувале во донесувањето на првичната пресуда од страна на секцијата.

28. Пресудите на Судот стануваат конечни по истекот на три месеци или пред тоа, доколку страните страните изјават дека нема да бараат испитување на нивниот предмет од страна на Големиот судски совет или доколку гореспоменатото одделение одбие да го реферира барањето до Големиот судски совет.

29. Доколку одделението го прифати барањето, тогаш Големиот судски совет ќе одлучи по предметот со мнозинство на гласови. Неговата одлука е конечна.

30. Сите конечни одлуки на Судот се задолжителни за државите на кои се однесуваат.

31. Советот на Министрите е задолжен за надгледување и извршување на пресудите. Тој исто така потврдува дали државата - членка за која е утврдено дека ја повредила Конвенцијата ги преземала сите неопходни мерки за да ги исполни своите посебни или генерални обврски кои произлегуваат од пресудата.

## **5. Советодавни мислења**

32. На барање на Советот на министри, Судот може да даде свое советодавно мислење за правни прашања кои што се однесуваат на интерпретација на Конвенцијата и нејзините протоколи.

Советот на министрите одлучува со мнозинство на гласови дали ќе побара мислење од Судот.

33. Барањата за советодавни мислења се разгледуваат од Големиот судски совет, чии мислења се усвојуваат со мнозинство на гласови. Сите судии можат да приложат посебно мислење во кое ќе ги образложат причините за нивното несогласување со усвоеното советодавно мислење или да дадат кратка декларација за несогласување.

## АНЕКС I

Наслови на нормативните членови на Европската Конвенцијата согласно Протоколот бр. 11

### Конвенцијата од 1950

член 2	Право на живот
член 3	Забрана на мачење
член 4	Забрана на ропство и принудна работа
член 5	Право на слобода и сигурност
член 6	Право на правично судење
член 7	Нема казна без закон
член 8	Право на почитување на приватниот и семејниот живот
член 9	Слобода на уверување, совест и религија
член 10	Слобода на изразување
член 11	Слобода на собирање и здружување
член 12	Право на брак
член 13	Право на ефективен лек
член 14	Забрана на дискриминација

### Протокол бр. 1

член 1	Заштита на сопственоста
член 2	Право на образование
член 3	Право на слободни избори

### Протокол бр. 4

член 1	Забрана на затвор поради долгови
член 2	Слобода на движење
член 3	Забрана за протерување на свои државјани
член 4	Забрана за колективно протерување на странци

### Протокол бр. 6

член 1	Укинување на смртната казна
--------	-----------------------------

### Протокол бр. 7

член 1	Процедурални гаранции во случај на протерување на странци
член 2	Право на жалба во кривични предмети
член 3	Компензација за неправедно осудување
член 4	Право да не се биде суден двапати или осуден двапати за исто дело
член 5	Еднаквост меѓу супрузите

### Протокол бр. 12

член 1	Општа забрана за дискриминација
--------	---------------------------------

## АНЕКС II

### СОСТАВ НА СУДОТ<sup>4</sup> (редослед врз основ на ранг)

9 February 2005

Г-н. Luzius WILDHABER, Претседател	(Швајцарија)
Г-н. Christos ROZAKIS, Потпретседател	(Грција)
Г-н. Jean-Paul COSTA, Потпретседател	(Франција)
Г-н. Nicolas BRATZA, Претседател на секција	(В. Британија)
Г-н. Boštjan ZUPANČIČ, Претседател на секција	(Словенија)
Г-н. Giovanni BONELLO	(Малта)
Г-н. Lucius CAFLISCH	(Швајцарија) <sup>5</sup>
Г-н. Loukis LOUCAIDES	(Кипар)
Г-н. Ireneu CABRAL BARRETO	(Португалија)
Г-н. Riza TÜRMEŊ	(Турција)
Г-ѓа. Françoise TULKENS	(Белгија)
Г-н. Corneliu BÎRSAN	(Романија)
Г-н. Peer LORENZEN	(Данска)
Г-н. Karel JUNGWIERT	(Чешка)
Г-н. Volodymyr BUTKEVYCH	(Украина)
Г-н. Josep CASADEVALL	(Андора)
Г-ѓа. Nina VAJIĆ	(Хрватска)
Г-н. John HEDIGAN	(Ирска)
Г-н. Matti PELONPÄÄ	(Финска)
Г-ѓа. Margarita CACA-NIKOLOVSKA	(пјр Македонија)
Г-н. András BAKA	(Унгарија)
Г-н. Rait MARUSTE	(Естонија)
Г-н. Egils LEVITS	(Латвија)
Г-н. Kristaq TRAJA	(Албанија)
Г-ѓа. Snežana BOTOUCHAROVA	(Бугарија)
Г-н. Mindia UGREKHELIDZE	(Грузија)
Г-н. Anatoly KOVLER	(Русија)
Г-н. Vladimir ZAGREBELSKY	(Италија)
Г-ѓа. Antonella MULARONI	(Сан Марино)
Г-ѓа. Elisabeth STEINER	(Австрија)
Г-н. Stanislav PAVLOVSKI	(Молдавија)
Г-н. Lech GARLICKI	(Полска)
Г-н. Javier BORREGO BORREGO	(Шпанија)
Г-ѓа. Elisabet FURA-SANDSTRÖM	(Шведска)
Г-ѓа. Alvin GYULUMYAN	(Ерменија)
Г-н. Khanlar HAJIYEV	(Азербејџан)
Г-ѓа. Ljiljana MIJOVIĆ	(Босна и Херцеговина)
Г-н. Dean SPIELMANN	(Луксембург)
Г-ѓа. Renate JAEGER	(Германија)
Г-н. Egbert MYJER	(Холандија)
Г-н. Sverre Erik JEBENS	(Норвешка)
Г-н. David Thór BJÖRGVINSSON	(Исланд)
Г-ѓа. Danutė JOČIENĖ	(Литванија)
Г-н. Ján ŠIKUTA	(Словачка)
Г-н. Dragoljub POPOVIĆ	(citizen of Serbia and Montenegro)
Г-н. Paul MAHONEY, Секретар	(Велика Британија)
Г-н. Erik FRIBERGH, Заменик Секретар	(Шведска)

<sup>4</sup> Местата за судија од Латвија и Србија и Црна Гора се моментално слободни.

<sup>5</sup> Избран за судија на Лихтенштајн.